

Zůstat nebo jít?
Důvody dnešních mladých lidí k odchodu do Spojených států
amerických

Daniela Mitková

Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova
Praha

Sociologie a sociální politika

Konzultant: Mgr. Ivan Vodochodský

Práce bude obhajována v VI. semestru studia.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené zdroje.

V Praze dne 21.5.2007

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům, kteří mě při psaní bakalářské práce podporovali. Dále také svému konzultantovi za jeho trpělivost, ochotu a věcné připomínky. A v neposlední řadě i svým respondentům za jejich čas, vstřícnost a zájem se stát účastníky mého výzkumu.

Abstrakt

Tato práce je zaměřena na dnešní mladé lidi mezi dvaceti a třiceti lety, kteří se rozhodli z různých důvodů odcestovat do Spojených států amerických. Prostřednictvím kvalitativní analýzy biografických výpovědí se autorka pokusila odpovědět na výzkumnou otázku: Na základě čeho se mladí lidé rozhodují pro odchod do USA a následně pro návrat do Čech? Výsledky kvalitativní analýzy podepřela teoretickými koncepty ekonomické migrace, národní identity, transnacionalismu a individualismu v pojetí Lipovetského. Tyto koncepty autorka propojila se třemi tématickými částmi analýzy. Jako základní pohnutky vedoucí k odchodu do USA respondenti uváděli možnosti změnit svůj dosavadní život, zbavit se závazků vůči rodině a společnosti a osobní investice. Tyto důvody autorka zastřešila kategorií individualismus s odkazem na teoretický koncept Lipovetského. Rozhodování mladých lidí je silně ovlivňováno jejich vztahem k rodině a zároveň přístupem rodiny k nim samotným a k jejich individuálním potřebám. Odchod mladých lidí do USA neznamena zpřetrhání rodinných vazeb ba naopak, o čemž pojednává teorie transnacionalismu. Rozdíly v životě v USA a v ČR ve spojení s charakteristikami české a americké společnosti ve finále přispívají v závěrečném rozhodnutí, zda „zůstat nebo jít“.

Abstract

This paper is focused on young people between twenty and thirty years old, who decided to go to United States of America because of different reasons. By means of qualitative analysis authoress tried to answer research question: What makes the decisions of young people to go to USA and afterwards to return to Czech Republic? She supported the results of qualitative analysis by theoretical concepts of economic migration, national identity, transnationalism and individualism of Lipovetsky. These concepts were connected with three topical parts of analysis. As a main motives for leaving to USA came out the chances of changing present life, getting rid of commitments to family and society and personal investment. Authoress merged these results under the category of individualism with reference to theoretical concept of Lipovetsky. Decision making of young people is strongly influenced by their relation to their families and also by familie's attitude towards themselves and their individual needs. Leaving to USA doesn't mean the interruption of families links what is clear from theory of transnacionalism. The differences in features of American society and Czech society, even in lives in USA and Czech republic in whole contribute to make a final decision, if „go or leave“.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÉ POZADÍ PROBLÉMU	7
MIGRACE.....	7
<i>Nástin historického vývoje migrace v českých zemích</i>	7
<i>Migrační teorie – ekonomická migrace</i>	8
NÁRODNÍ IDENTITA	9
TRANSNACIONALISMUS	10
INDIVIDUALISMUS V POJETÍ LIPOVETSKÉHO	11
METODOLOGIE	12
VÝBĚR RESPONDENTŮ	13
ANALÝZA ROZHOVORŮ	14
INDIVIDUALISMUS	15
<i>Změna je život</i>	16
<i>Free style</i>	17
<i>Osobní investice</i>	19
RODINNÉ ZÁZEMÍ.....	20
ŽIVOTNÍ ROZDÍLY	22
<i>Americký optimismus</i>	22
<i>Jednoduchý život</i>	25
ZÁVĚR	27
POUŽITÁ LITERATURA	29
PŘÍLOHY	31
PŘÍLOHA Č.1: PROJEKT	32
PŘÍLOHA Č.2: POPIS RESPONDENTŮ	35
PŘÍLOHA Č.3: SCÉNÁŘ ROZHOVORU	37
PŘÍLOHA Č.4: PŘEPIS ROZHOVORU - LUKÁŠ.....	38

ÚVOD

Mládí je obdobím života, kdy se mnozí mladí lidé snaží nalézt vlastní cestu životem. Je to období, kdy se rozhodují, kde budou žít, s kým budou žít a čemu se ve svém životě chtějí věnovat. Anthony Giddens o této etapě v souvislosti s moderní společností mluví jako o „nové specifické etapě osobního a sexuálního vývoje“ [Giddens 1999: 56]. „Mladí lidé, (...), si po dovršení dvaceti let často berou „oddechový čas“, aby mohli cestovat a hledat si místo v sexuálním, politickém a náboženském životě“ [Giddens 1999: 56].

Ve své bakalářské práci bych se chtěla věnovat tématu týkající se právě „oddechovému času“ dnešních mladých lidí konkrétně důvodům, které je vedou k tomu, aby opustili Českou republiku a dočasně či trvale pobývali ve Spojených státech amerických. Zájem o toto téma ve mně vyvolala moje osobní zkušenost a zároveň fakt, že v mém blízkém okolí se pohybuje mnoho lidí, pro které Spojené státy americké byly či jsou zastávkou na jejich cestě životem. Na první pohled se může zdát vcelku zřejmé, jaké důvody vedou mladé lidi k odchodu do jiné země. Dobrodružství, vzdělání, finance? Avšak já se domnívám, že dnešní globalizovaný svět vytváří takové prostředí pro mladé dospělé, kde se mohou téměř bezstarostně potulovat, aniž by cítili obavy ze ztráty kontaktu s rodinou, ze střetu kultur a odcizení se rodné zemi, a tak tyto jasně vytyčené důvody nepovažuji za důvody primární – klíčové.

Mým výzkumným cílem je zjistit, jaké aspekty života jsou pro mladé lidi důležitější, zda jim je více poskytuje rodinné zázemí a rodná zem anebo země „nekonečných možností“. Kladu si výzkumnou otázku: Na základě čeho se mladí lidé rozhodují pro odchod do Spojených států amerických a následně pro návrat do Čech? K tomu, abych odhalila to podstatné, jsem jako výzkumný nástroj zvolila kvalitativní analýzu. Výzkumnou otázku jsem si stanovila poměrně široce, abych nevykloučila veškeré možnosti, které by mohly během kvalitativní analýzy vyjít najevo.

V počátcích kvalitativní analýzy jsem neměla jasně vytyčené teoretické pozadí, jež by mělo logické souvislosti se zkoumanou problematikou. Až na základě postupně prohloubených poznatků o dané výzkumné oblasti jsem se zaměřila na čtyři teoretické koncepty. Jedná se o ekonomickou migraci, národní identitu, transnacionalismus a individualismus v pojetí Lipovetského. Tyto vybrané teorie z velké části pokrývají můj výzkumný problém, avšak bezpochyby by je bylo možno doplnit dalšími teoretickými

koncepty vzhledem k tomu, že se jedná o velmi komplexní problematiku, která zahrnuje široké spektrum ekonomických, psychologických a sociálních faktorů. Mým hlavním záměrem pro tuto práci je vystihnout klíčové momenty, které při rozhodování, zda se vydat do cizí země a případně tam zůstat na trvalo, hrají nejvýznamnější roli.

Teoretické pozadí problému

Migrace

Nástin historického vývoje migrace v českých zemích

Vývoj emigrace z českých zemí byl v minulosti ovlivněn významnými historickými událostmi, kterými si české země v průběhu dvacátého století prošly. Emigrace z českých zemí probíhala v několika vlnách závislosti na tehdejší sociální, ekonomické a politické situaci. Ty přiměly mnoho lidí pro odchod do zahraničí, což pro ně byl často způsob, jak čelit krizi. Válečný stav a okupace během první a druhé světové války byly hlavními spouštěči vystěhovaleckých vln. Rok 1948 a komunistické převzetí moci v Československé republice vyvolalo novou emigrační vlnu. Lidé do emigrace odcházeli jak z politických, ekonomických, tak i pracovních důvodů. Obavy z perzekuce, nemožnost soukromého podnikání a uspokojivého profesního uplatnění hrály rozhodující roli.

Rok 1989 a pád komunistické strany znamenal zlom vzhledem ke skutečnostem, jež vedly lidi k emigraci. V průběhu devadesátých let a především po vstupu České republiky do Evropské unie se do středu zájmu dostala pracovní migrace občanů ČR do členských zemí EU. „O pracovní migraci se hovoří jako o typickém fenoménu pro země střední Evropy a některé země Evropy východní. Vznik pracovní migrace je z velké části podmíněn individuálním přístupem, avšak velký podíl na ní mají sítě osobních vazeb mezi obyvateli vysílajících a přijímajících zemí, které migraci dají do pohybu“ [Jeřábek 2003].

Tento historický vývoj jsem nastínila se záměrem poukázat na to, že v dnešní době primárními důvody pro odchod do zahraničí a tedy i do USA nejsou politické, sociální a ekonomické podmínky v zemi, jaké zde panovaly do roku 1989.

Migrační teorie – ekonomická migrace

Odchody dnešních mladých lidí do Spojených států amerických je možné považovat za určitý typ krátkodobé emigrace. Je obecně známo, že Spojené státy americké jsou jednou z nejvyspělejších zemí světa. Z ekonomického hlediska jsou obrovským lákadlem, o čemž svědčí i velký počet ilegálních přistěhovalců žijících na jejich území. Čeští přistěhovalci za prací nejsou výjimkou, a tak se více než nabízí, že jedním z hlavních důvodů k odchodu do USA, je možnost zlepšení si finanční situace. O ekonomicky jednodušším životě se zmiňovali i dotázaní respondenti v tom smyslu, že v USA je snazší a rychlejší si vydělat takový obnos peněz, aby si člověk mohl pořídit finančně nákladnější věc jako auto či počítač. Pro ukázkou uvádím úryvek z Robertovy výpovědi: *„Další rozdíl by se daly najít v oblasti ekonomické, v Čechách je zapotřebí šetřit a počítat každou korunu, trvá věčnost než si na něco našetříte (...). V USA si lze prakticky cokoli koupit z jedné týdenní výplaty.(...) I s tou nejhůře placenou prací si může člověk pronajmout celý dům sám pro sebe, platit splátky na auto a ještě zbude na různé další věci.“*

Migrace za cílem zlepšení si ekonomické situace je označována jako migrace ekonomická. Ekonomická migrace je důsledkem individuální volby nikoliv důsledkem vlivu politické či sociální situace v zemi, o čemž se zmiňuje Keely ve svém příspěvku „Demography and International Migration“ v knize Caroline B. Brettel a Jeffrey F. Hollifielda „Migration Theory“. „Dobrovolná migrace je obvykle používána jako synonymum k termínu *ekonomické migrace*“. Opakem je *nucená* nebo *nedobrovolná migrace* způsobená přírodní katastrofou či pohromou, kterou zapříčinil člověk. Pohroma způsobená člověkem zahrnuje rasovou, etnickou, náboženskou nebo politickou persekuci a devastaci způsobenou válkou. Problém je, že ne všechny migrace obsahují element volby a nátlaku. Z čehož pramení, že u ekonomické migrace nelze vyloučit prvek rozhodování na základě donucení“ [Keely 2000: 50]. Massey ve svém článku „Recent Appraisal of International Migration Theory“ analyzoval, co je možno označovat za ekonomickou migraci. „**Ekonomická migrace (...) „je, více či méně dobrovolnou migrací zaměřenou jak na dočasný tak i permanentní příjem. Migrace není pro migranty útekem před perzekucí nebo válečným nebezpečím“** [Keely 2000: 50].

Národní identita

Pojem národní identity považují za velmi podstatný pro propojení s výstupy z kvalitativní analýzy, jelikož souvisí s vnímáním vlastního národa a s národní hrdostí. To jaký vztah mají respondenti k rodné zemi a společnosti, ve které vyrostli se ukázalo být významné pro jejich rozhodování, zda upřednostní život v České republice nebo ve Spojených státech amerických.

Teoretický koncept národní identity velmi přehledným způsobem zpracovali autoři Nedomová a Kostecký. „Ve vztahu k národním státům je **národní identita** založena zejména geograficky. Náleží k jednotnému území, kde lidé mluví společnou řečí, mají společné hospodářské a sociální instituce, vládu, obvykle společnou víru, společný historický původ, relativně shodnou hodnotovou orientaci, předmětem pýchy či studu jsou určité charakterové rysy či události ve společných dějinách“ [Nedomová, Kostecký 1996; 8]. „Národní identita znamená vůli ke kontinuitě generací a přenosu tradic, reflexi spolubytí s jinými národy, způsob hledání vlastního charakteru. Národní identita je také jeden z projevů ústupu od sociální identity k identitě skupinové, ve své podstatě snáze srozumitelné právě na základě objektivně zjistitelných a viditelných vnějších znaků (jazyk, zvyky, tradice aj.)“ [Nedomová, Kostecký 1996; 8]. Národní identita je nedílnou součástí personální identity, jelikož obsahuje prvky kreativní antiidentity, pozitivní nespokojenosti se stávajícím způsobem bytí.

„**M.Haller** definoval pozitivní a negativní faktory individuální identifikace s národem. Za pozitivní projev národní identity považuje patriotismus a národní hrdost, které mají integrativní funkci i v demokratické, pluralitní společnosti. Právě pocit společné identity, spojenectví pomáhá překonávat vnitřní konflikty národních společenství, což se nejvýrazněji projevuje v momentech vnějšího ohrožení“ [Nedomová, Kostecký 1996; 8]. „**Negativním faktorem národní identity je nacionalismus, v němž vnější autorita – zájem státu, duch národa, dědictví po předcích a představy o vlastní výlučnosti je nadřazena autoritě vnitřní, tedy rozumu, mravnosti a individualitě. Důsledkem nacionalismu je negativní vztah vůči jiným národům zřejmý uvnitř i vně společnosti**“ [Nedomová, Kostecký 1996; 8].

„Podle M. Hallera se národní identita v kontextu evropských národů v období 90.let vyskytla v poli napětí mezi lokalismem a globalismem a v poli napětí mezi sociokulturním tradováním (pojetím národa, národností a národního státu) a politickým

vedením, jehož cílem je vytvořit nadnárodní a transnacionální prostor, v němž se bude účastnit. Napětí mezi lokalismem a globalismem je dáno tím, že jednotlivé politické jednotky nejsou schopny řešit problémy regionální diferenciací byrokratickými cestami, a zároveň řešit a kontrolovat mezinárodní problémy ekologické, ekonomické“ [Nedomová, Kostelecký 1996; 9].

Anthony Smith „národní identitu a národ definuje jako komplexní konstrukt sestávající z několika vzájemně propojených komponent, a to etnických, kulturních, teritoriálních, ekonomických, politických“ [Smith 1991; 15]. „Význam mnohostranné síly národní identity je zjevný na základě jednotlivých funkcí pro skupiny a jednotlivce“ [Smith 1991; 15]. Tyto funkce je možné rozdělit na externí a interní objektivní důsledky. „Externí funkce zahrnují funkce teritoriální, ekonomické a politické“ [Smith 1991; 16]. „Jednou z vnitřních funkcí národních identit pro jednotlivce v komunitách je jeho socializace jako člena národa a jako občana, která se uskutečňuje především prostřednictvím vzdělávacích systémů“ [Smith 1991; 16].

„Národ také vytváří sociální síť mezi jednotlivci a skupinou, zprostředkovává sdílené hodnoty, symboly a tradice, a tím je členům národa připomínáno jejich společné dědictví a kulturní příslušnost, což vyúsťuje v jejich pocitu společné identity a sounáležitosti. Národní identita poskytuje velmi silné prostředky pro sebedefinování a lokální sebeurčení ve světě skrze kolektivní identitu a její kulturu“ [Smith 1991; 17].

Transnacionalismus

Při rozhodování dnešních mladých dospělých hraje svou roli fakt, že pokud opustí svou rodnou zemi a své rodinné zázemí neznamená to narušení vzájemných vazeb, což jim jejich rozhodování do značné míry ulehčuje. To jakým způsobem je umožňováno fungování sociálních vztahů i přes velké vzdálenosti, vysvětluje koncept transnacionalismu.

Transnacionalismus úzce souvisí s procesy globalizace v postmoderní společnosti. V souvislosti s globalizací Kearny uvádí tvrzení, že „se vyrovnáváme se zvyšující se intenzitou světově rozšířených sociálních vztahů, které spojují vzdálená místa v tom smyslu, že místní události jsou utvářeny událostmi, které se odehrávají mnoho mil daleko a vice versa“ [Kearney 1995; 521]. „Transnacionalismus je definován jako sociální proces odehrávající se v sociální polích migrantů, jež překračují geografické, politické a kulturní hranice“ [Brettel,

Hollifield 2000; 104]. Život a identita imigrantů jako teoretický konstrukt v pojetí transnacionalismu reflektuje situaci ve světě, kde pohyb populace je usnadňován neustále se zlepšující úrovní přepravy a moderní telekomunikace, což výrazně zkracuje vzdálenosti mezi vysílajícími a přijímající společnostmi.

„Transnacionalismus vychází z reality, kdy imigranti žijící za hranicemi udržují vztahy s jejich zemí původu a vytvářejí z domova a hostitelské společnosti jednotnou arénu pro sociální akce“ (Margolis 1995:29)“ [Brettel, Hollifield 2000; 104]. Caroline R. Brettell také píše, že „z transnacionální perspektivy se migranti mohou volně pohybovat tam a zpět napříč mezinárodními hranicemi a mezi různými kulturními a sociálními systémy“ [Brettel, Hollifield 2000; 104].

Individualismus v pojetí Lipovetského

Lipovetského pojetí individualismu se zdálo bý-ti velmi vhodným teoretickým pozadím, jelikož je časově poměrně aktuální, a tudíž i aplikovatelné na výzkumnou problematiku. Vzhledem k současné politické, ekonomické a sociální situaci České republiky jsem předpokládala, že důvody, které vedou dnešní mladé lidi k rozhodnutí žít v USA, jsou především výsledkem jejich individuálních zájmů. Z výpovědí respondentů jsem vysledovala silné individualistické tendence. Respondenti toužili po svobodě, nezávislosti a bezstarostnosti, což vystihuje Lukášova výpověď, v níž zajímavým přirovnáním velmi výstižně popsal rozdíl mezi jeho životem v USA a ČR: „*Celkově tam člověk přijede a jseš jako, jak kdybys vyjela na voru na širý moře a nic kolem Tebe nebylo a nic Tě netrápilo. Není tam nic, co bys musela, krom toho, abys musela zaplatit ten další nájem. Což tady je mnohem víc, co musíš.*“

Lipovetsky se ve své knize „Éra prázdnoty: úvahy o individualismu“ věnuje proměnám člověka a společnosti v masově konzumní době. Jeho úvahy jsou zaměřeny především na novou fázi individualismu a na proces personalizace. Proces personalizace definuje jako „nový způsob, jak se společnost může uspořádat a nabrat nový směr, nový způsob, jak řídit chování jedinců. Není založen na pedantské krutovládě, nýbrž naopak na co nejmenším omezování a co největší možnosti soukromé volby, na minimální strohosti a maximální touze, na co nejmenším donucování a co možná největším pochopení“ [Lipovetsky 2003; 9].

K podpoře individuálních zájmů dochází již na úrovni společenských institucí na úkor jejich podřízenosti vůči racionálním pravidlům kolektivních zájmů. „**Proces personalizace postavil do popředí realizaci a respektování subjektivní zvláštnosti a jedinečné osobitosti jakožto základní hodnotu (...)**“ [Lipovetsky 2003; 10]. Vyzdvihování individualistických hodnot a proměny společnosti s tím spojené nastaly díky **konzumní revoluci**, která zasáhla všechny oblasti lidského světa. Konzumní revoluce je vlastní společnosti v postmoderním věku. V postmoderní společnosti jsou lidé „lační po identitě, odlišnosti, zachování, uvolnění a okamžitém naplnění. Všichni teď chtějí žít ihned, tady a teď“ [Lipovetsky 2003; 12].

Lipovetsky ve srovnání s moderní společností poukazuje na to, že „postmoderní společnost nemá žádné idoly ani žádná tabu, nevidí sebe nijak oslavně, nemá žádný historický projekt, jenž by ji mobilizoval“ [Lipovetsky 2003; 13]. Postmoderní společnost vytváří takové prostředí, ve kterém v důsledku procesu personalizace dochází k proměně individualismu do podoby **narcismu**. Lipovetsky ho označuje za symbol druhé individualistické revoluce, kdy došlo k přechodu k „totálnímu“ individualismu. Hlavní osy moderní doby jako disciplína, centralismus jsou nenávratně potlačeny. Život člověka je podřízen jeho individualistickým přáním.

Lipovetsky narcismus považuje za přirozený výsledek vývoje postmoderní společnosti, ve které došlo „díky procesu personalizace k odklonu od společenských hodnot a cílů“ [Lipovetsky 2003; 73]. Rysem postmoderní společnosti je touha člověka po poznávání sebe sama a po seberealizaci. Individualismus je pak podporován na mnoha úrovních společnosti – způsobem výchovy v rodině i ve škole, rozvojem technologií, nekonečnou nabídkou všeho.

Metodologie

Výzkumnou část své práce jsem postavila na základě metod kvalitativního výzkumu. Jedná se především o biografické metody umožňující zachytit běžný, každodenní život lidí, přičemž k jeho zkoumání je třeba přistupovat „z perspektivy aktéra, v jeho životním kontextu, v jeho vlastním jazyce a v jeho vlastní nepřestrukturované interpretaci“ [Petrusek 1993:129].

V rámci kvalitativního výzkumu jsem postupovala podle zásad „*grounded theory*“ [Corbinová, Strauss 1999]. Do výzkumu jsem vstupovala s jistou představou, kterou jsem si vytvořila na základě vlastní zkušenosti z dlouhodobého pobytu v USA, avšak vzhledem k technice, kterou jsem volila pro samotný sběr dat, bylo třeba se maximálně oprostít od mého vědění a tím zabránit zkreslení.

K samotnému sběru jsem zvolila kombinaci biografických výpovědí, které probíhaly formou polostrukturovaných rozhovorů a písemných výpovědí, které bylo třeba použít v případě respondentů žijících momentálně v USA. Polostrukturované rozhovory jsem vedla podle předem vytvořeného scénáře, přičemž jsem se snažila během rozhovorů vytvořit dostatečný prostor i pro témata, která by odkryla další souvislosti s výzkumným problémem.

Výběr respondentů

Pro výběr respondentů jsem si stanovila několik kritérií. Výzkum se týkal pouze Čechů, kteří delší dobu pobývali ve Spojených státech amerických a pak se vrátili do České republiky, nebo kteří dlouhodobě v USA žijí, anebo kteří se tam opakovaně vrací a neustále tím žijí mezi dvěma zeměmi. Co se týče specifikace termínu „delší doba“ stanovila jsem spodní hranici tohoto časového vymezení na 6 měsíců. Horní hranici jsem ponechala otevřenou.

Dalším podstatným kritériem byl věk respondentů. V úvodu práce jsem zmínila „oddechový čas“, jež je Giddensem specifikován jak doba po dovršení dvaceti let věku [Giddens 1999: 56]. Zaměřila jsem se na věkovou skupinu 20-31 let s ohledem na můj záměr odhalit důvody dnešních mladých lidí pro odchod do USA, přičemž jejich emigrace není podmíněná politickou situací za bývalého režimu.

Také jsem kladla důraz na vyrovnané zastoupení mužů a žen. Dále jsem při výběru zohledňovala fakt, s jakým cílem respondenti odjeli do Spojených států, a tím jsem si již předem specifikovala možnosti, které se mohou objevit jako důvod odchodu do USA. Z hlediska tohoto kritéria jsem se pokusila sestavit co nejroznorodější vzorek. Mezi respondenty byli zastoupeni lidé, kteří odjeli do USA s cílem studovat, pracovat jako au-pair, na profesní stáž či pracovat ilegálně.

Respondenty jsem vybírala z řad mého blízkého okolí, ze sítí mých známých a přátel. Zároveň jsem je doplnila o respondenty, které jsem získala na základě techniky „snow-ball“. V tomto případě se tato technika jevila jako maximálně vhodná, jelikož většina respondentů se do Ameriky vydala se svými přáteli a během svého pobytu navázala kontakty s dalšími Čechy, s nimiž někteří z respondentů udržují kontakt dodnes, a tím se pro mě stali velmi dobrými informátory.

Mého výzkumu se dohromady zúčastnilo 9 respondentů, z toho se 6 z nich jsem provedla výzkumný rozhovor a ostatní 3 mi poskytli písemnou výpověď. Mezi respondenty bylo zastoupeno 5 mužů a 4 ženy. Písemné výpovědi se týkaly respondentů, kteří momentálně pobývají ve Spojených státech. Považovala jsem za velmi podstatné získat data i od těchto respondentů, jelikož jsem u nich očekávala, že se jejich pohled na věc budu lišit od respondentů, kteří jsou v ČR delší dobu od svého návratu z USA.

Základním kritériem pro počet rozhovorů bylo teoretické naplnění výzkumného problému. Počet devíti biografických výpovědí jsem z tohoto hlediska považovala za dostačující vzhledem k opakování se jednotlivých relevantních témat.

Přestože ani jeden z respondentů netrval na změně svého jména, uvedená jména jsou smyšlená pro zvýšení anonymity.

Analýza rozhovorů

Analýza rozhovorů byla prováděna již v průběhu sběru dat. Během výzkumu se ukázalo, že rozhovory mi poskytují více dat, než jsem schopna zahrnout do analýzy výzkumné problematiky, a tudíž jsem považovala za více než důležité si přesně vymezit oblasti, na které se během analýzy zaměřím. Zároveň vybrané tématické celky musely splňovat podmínku – odpovědět na výzkumnou otázku a co nejširěji pokrýt výzkumný problém.

Ke specifikaci jednotlivých relevantních témat jsem použila techniky a postupy kódování podle J. Corbinová – A. Strauss, jež představují „základní analytické postupy zakotvené teorie“ [Corbinová, Strauss 1999; 39]. Prostřednictvím otevřeného kódování jsem data kategorizovala. Vytvořené kategorie jsem podrobila axiálnímu kódování z cílem nalézt jejich vztahové propojení, což mi umožnilo si vymezit základní tři

kategorie. Poté jsem se zaměřila na jejich propojenost s teoretickým pozadím, což ve finále přispělo k jejich pojmenování.

Následující část této práce se budu věnovat rozboru základních kategorií a k nim náležícím subkategoriím. V úvodu jsem si položila výzkumnou otázku: Na základě čeho se mladí lidé rozhodují pro odchod do Spojených států amerických a následně pro návrat do Čech? Na tuto otázku se nyní pokusím odpovědět.

Individualismus

Kategorie individualismus zastřešuje tématickou oblast týkající se klíčových důvodů, které respondenti uváděli jako důvod pro odjezd do Spojených států amerických nehledě na to, zda se tam později rozhodli zůstat dlouhodobě či ne. Jedná se o základní pohnutky mladých lidí, o to co předcházelo tomu, než se rozhodli odjet do cizí země. Jak k tomuto rozhodnutí dospěli, na základě čeho.

Již samotný výběr respondentů mi predikoval jaké možné odpovědi se mohou v datech objevit. Respondenti uvedli poměrně různorodou škálu důvodů, ale i přesto se v nich vyskytují velmi podobné a sjednocující prvky, na jejichž základě je možné sestavit subkategorie. Respondenti uvedli následující důvody: **zvědavost, touha po dobrodružství, nespokojenost s dosavadním životem, zbavení se odpovědnosti, žádné závazky vůči nikomu a ničemu, útek od problému, osobní vztah, investice do osobního a profesního růstu**. Vyjmenované důvody jsem sjednotila do jednotlivých subkategorií, přičemž u každé z nich se pokusím poukázat na souvislost s hlavní kategorií – individualismem.

Na tomto místě bych také ráda upozornila, že se jednotlivé subkategorie prolínají v tom smyslu, že respondenti ve větší míře mluví o kombinaci různých důvodů. Avšak kombinace důvodů jsou tak různorodé, že se nebudu pokoušet pro účely této práce vytvořit pro ně samostatné kategorie, a tudíž se budu věnovat pouze jednotlivým důvodům seskupených do subkategorií.

Mé úvahy převážně vycházejí z teoretického konceptu individualismu v pojetí Lipovetského, jak jsem jej vyložila výše. Lipovetsky v souvislosti s postmoderní společností poukazuje na to, že „nastupuje kult tužeb a jejich okamžitého uspokojování“ [Lipovetsky 2003; 78]. Současně s informatickou revolucí se v postmoderních

společnostech odehrává i „vnitřní revoluce“ (...), nebývalé horování pro poznávání sebe sama a po seberealizaci, (...)“ [Lipovetsky 2003; 74].

Z výpovědí respondentů jsem usoudila, že touha je tou nejpodstatnější pohnutkou, která vyvrcholí v jednoznačné rozhodnutí. To, co je však maximálně podstatné, je fakt, že ani jeden z respondentů se nezmínil o případné překážce, jež by mohla stát v cestě, aby uspokojili svoji touhu ať už po dobrodružství, nezávislosti, osamostatnění či lepším vzdělání. Tuto skutečnost je možné podtrhnout citátem z Lipovetského úvah o individualismu: „Dnes žijeme sami pro sebe, nestaráme se o své tradice ani o ty, kdo přijdou po nás, upustili jsem od smyslu pro historii stejně jako od společenských institucí a hodnot“ [Lipovetsky 2003; 71]. Nikdo z respondentů nezmínil obavy ani strach se vydat do tak vzdálených končin. Pro jednu skupinu respondentů to byla výzva, jak obstát sám ve světě bez přítomnosti své rodiny a přátel, pro druhou skupinu to znamenalo osvobození od povinností a problému, jejichž řešení raději odložili na dobu neurčito.

Hlavní kategorii individualismus jsem rozčlenila do tří subkategorií: **změna je život, free style a osobní investice**. Za spojovacím článkem těchto subkategorií považuji touhu a její uspokojování nehledě na společenské závazky a hodnoty, což je podle Lipovetského výrazem individualismu v postmoderní době. Mladí lidé se dnes pro odchod do USA nerozhodují na základě politických, ekonomických či sociálních příčin, ale na základě svých individuálních potřeb a tužeb, přičemž postmoderní doba jim k tomu vytváří ideální prostředí podporující možnosti soukromé volby.

Nelze tudíž ani potvrdit teorii ekonomické migrace, jež označuje ekonomickou migraci za migraci dobrovolnou, zaměřenou na dočasný či dlouhodobý finanční příjem, jak o tom píše Massey. Finanční příjem je pro respondenty nutností vyplývající ze životní situace nikoliv důvodem pro odchod do USA.

Změna je život

Tuto subkategorii jsem vyjádřila pomocí slovního spojení „Změna je život“, jelikož se domnívám, že dobře vystihuje jeden z důvodů respondentů k odjezdu do USA. Do této subkategorii jsem zahrnula touhu po dobrodružství, zvědavost a nespokojenost s dosavadním životem. Jak i u dobrodružství, tak i u zvědavosti spatřuji moment, kdy respondent touží zažít něco nového, co do té doby nepoznal a Spojené

státy americké se mu zdají jako vhodná destinace, kde by mohl uspokojit své touhy. Tereza říká: „Byla jsem zvědavá jak to tam chodí. Pracovala jsem pro americkou společnost. Taky kluci, že jo. No tak jsem tam odjela na dva 2 měsíce.“ Karel svou situaci popisuje následovně: „Také to bylo velké dobrodružství, výzva, neboť poprvé jsem se měl starat naprosto sám o sebe. Bylo to jakési osvobození a skok do kompletně jiného života. (...) USA spíš beru jako velké dobrodružství, nějaký splněný a krátce prožitý sen o svobodě a nezávislosti (zní to jako klišé ale je to tak).“ Výrazný rozdíl mezi Terezou a Karlem je, že Karel své dobrodružství spojuje se změnou v jeho osobním životě, s jeho osamostatněním. To samé zmiňuje i Martin: „Určitě jsem se chtěl osamostatnit. Do té doby jsem bydlel s rodičema. Ne, že by jsem s nimi měl špatný vztah, to naopak, ale prostě jsem cítil, že chci zkusit žít v úplně novém prostředí, v jiný kultuře s cizíma lidmi.“ Je zcela zřejmé, že v období od 20 let věku, se mladí lidé touží osamostatnit, postavit se na vlastní nohy a dokázat si, že jsou toho schopni. Nezávislost je pro ně nadmíru důležitá.

Nespokojenost s dosavadním životem je více momentální stav mysli člověka než touha po dobrodružství či zvědavost, které spíše souvisejí s charakterovými rysy osobnosti, avšak i ona nespokojenost může vyústit u člověka k touze po změně, jak se tomu stalo u Kateřiny: „No asi to byly osobní důvody. Nespokojenost s tím co jsem měla tady. Asi je to spojený věkem, že chceš nějak odejít a zkusit něco jiného, zažít jiný možnosti. (...) Chodila jsem do školy. Tam jsem byla nespokojená. Nebyla jsem si jistá, jestli tu školu vůbec dělat chci.“

V rámci této subkategorie je možné vysledovat, že mladí lidé, jež se vydali na delší dobu do USA, jsou lidmi, kteří ještě nemají úplně jasno, co se týče jejich budoucnosti. Hledají se. Chtějí mít nové zážitky, které by jim pomohly ujasnit si, co od života očekávají, čeho chtějí dosáhnout. Nejsou to mladí lidé budující kariéru v zaměstnání nebo zakládající vlastní rodinu.

Free style

„Free style“ znamená v překladu něco jako „volný styl“. Měl by asociovat jakousi životní svobodu a uvolnění, a tudíž jsem pod subkategorii „Free style“ zahrнула následující situace, které přispěly k tomu, že se mladí lidé rozhodli jednak pro odjezd do USA a jednak pro dlouhodobější pobyt v USA: zbavení se zodpovědnosti, momentální stav bez závazků vůči nikomu a ničemu a útěk od problémů. Respondenti tyto důvody

často uváděli ve spojení s tím, že v daný čas v ČR neměli jasnou vidinu své budoucnosti. Nejlépe to vystihuje Lukášova výpověď: „V zásadě to byla konjunkce toho, že jsem neměl co na práci, protože jsem skončil civilku a půl roku jsem se flákal. Lukáš svou životní situaci před odjezdem do USA dále rozvíjí slovy: „Protože jsem nevěděl co. Buď jsem si musel najít zaměstnání po civilce, což se mi moc nechtělo. A plus tady byla ta možnost a já jsem neměl nic, co by mě tady drželo. V tu chvíli jsem měl úplně volno do života, žádný závazky nic, a ta možnost jakoby přišla životem sama (...).“ Lukáš své důvody ještě upřesňuje: „Dobrodružo a to že odjedu odsud, kde jsem měl povinnosti něco vyřešit, abych začal něco dělat. Tím, že jsem odjel tam, jsem tuhle povinnost odložil na dobu než se vrátím. To bylo vlastně vysvobození, že jsem po půl roce nicnedělání mohl mít plán a ten plán byl, že nemusíš nic, že odjedeš do Státu a tam budeš živořit. To bylo dobrý, to mi odlehčilo. Ale ta váha tam ležela celou dobu, když jsem přemýšlel na návrat. Důvod k odjezdu byl trošku útěk.“

Zbavení se závazků a povinností, zodpovědnosti odjezdem do USA mělo za následek, že se někteří respondenti rozhodli ve Státech zůstat delší dobu, než byl jejich původní plán. Nejvíce se to týká skupiny respondentů, kteří ve Státech pobývali ilegálně, kdy člověk žije v zemi, ve které oficiálně „neexistuje“. Lukáš specifikoval základní rozdíl mezi jeho životem v USA a ČR následovně: „Tam jsem neměl žádnou zodpovědnost. (...). Tím, že tam člověk přijede a nemá tam ani to svoje číslo, nejseš tam nic, chodí na černo do práce. Dostáváš peníze, který platíš za benzín, za jídlo a nájem, tak si žiješ takovej jednoduchej život. Nemá to žádněj podtext. Tady žije člověk to samý, ale těch návazností je spousta tím, že tady jseš zaháčkovaná ve společnosti, platíš ty sociálky, zdrávky. Máš mnohem víc známejch. Tam to bylo hrozně Freestyle.“ Petr svůj pobyt v USA charakterizoval: „Nemusel jsem chodit do školy, byl jsem nezávislý na rodině, na penězích, neměl jsem tam závazky, užívání, zbavení se odpovědnosti, dobrodružství.“ Tereza svůj odchod do USA vidí jako útěk před rodinnými problémy, což navazuje na další kategorii „Rodinné zázemí“. Tereza říká: „(...) jsem se oprostila od jakýkoliv závazků, od jakýchkoliv zodpovědnosti vůči mé rodině i vůči mému životu. Já si v podstatě sbalila pár švestek a nestarala jsem se co se děje tady, (...)“

Na tomto místě by se hodilo opět použít Lipovetského citaci o vyvázání se ze společenských institucí a hodnot. Ve spojení s narcismem Lipovetsky svou myšlenku rozvedl: „Ve skutečnosti narcismus vznikl ze všeobecného odklonu od společenských hodnot a cílů, vyvolaného procesem personalizace“ [Lipovetsky 2003; 73]. Narcismus je podle Lipovetského vyhraněnou formou individualismu v postmoderní společnosti. Zbavení se povinností, odpovědnosti, a závazků je možno také považovat za určitý druh

narcismu, jelikož se tím člověk zaměřuje jen na svou osobnost a na uspokojování svých tužeb, aniž by musel brát ohledy na někoho jiného.

Osobní investice

Osobní investice je subkategorií, v níž se objeví poměrně klasické důvody pro odchod do Spojených států amerických. Jsou jimi možnost vzdělání, zlepšení si jazykových schopností, možnost práce ve vystudovaném oboru, partnerský vztah s Američanem. Marika svou situaci popisuje takto: *„V USA jsem si našla přítele, který je Američan. Kvůli němu jsem hledala způsob, jak se do USA dostat legálně. Protože jsem ten samý rok končila studium (...) a stále jsem neměla pocit, že bych měla dostatek praktických zkušeností z oboru, natož pak ze zahraničí, rozhodla jsem se odjet na stáž (...) a spojit tak dvě věci najednou, což se mi povedlo. Hlavními však byly mé osobní důvody, tedy být s mým přítelem.“* Lucie jako hlavní důvod k odjezdu uvádí studium: *„Tak hlavním důvodem bylo, že jsem za první chtěla po gymplu odejít studovat do zahraničí a druhý, že jsem dostala plný stipendium.“* Martin, který se do USA vydal s přítelkyní jako Au-pair, svůj pobyt shledával jako dobrou investici do své budoucnosti: *„Rozhodl jsem se z toho důvodu, toho že v té době mi bylo 22 a říkal jsem si, protože pokud v týchle době někam nevyjedu na delší čas, tak po škole by se mi to už těžko poštěstilo, už bych samozřejmě musel nastoupit do práce atd. (...) Myslel jsme na budoucnost. Tak jsem si říkal, že mi to přinese osamostatnění, jazyk, nové zkušenosti, nové lidi.“*

Kromě respondenta, který jako jediný uvedl důvod partnerský vztah, všichni ostatní jeli do USA s jasně vymezenou délkou pobytu. Pro většinu z nich pobyt v USA znamenal investici do osobního či profesního růstu, zajímavou zkušenost, která jim posílila sebevědomí a zvýšila jim možnosti na lepší pracovní uplatnění v ČR. Ačkoliv tato skupina respondentů víceméně neuvažovala o tom, že by se na trvalo přestěhovali do Států, přesto ani jeden z nich nevyloučil možnost, že by se mohli v budoucnu do USA opět navrátit na delší dobu. Lucie říká: *„Zvažuju, že bych tam jezdila na prázdniny, protože tam mám hodně kamarádů. Na delší dobu? Nevylučuju to. Kdybych třeba potkala Američana tady a měli bysme jsem se vrátit, tak bych se vrátila, neměla bych nic proti tomu. Nebyl by problém, protože jsem tam žila. Třeba i moje práce mi umožňuje vycestovat za tři až pět let mám možnost vycestovat a myslím si, že pokud už nebudu mít rodinu v týchle době a bude ta možnost, nebo s partnerem vycestovat. Tak asi jo.“* Všechny uvedené důvody je možno také do určité míry spojovat s konceptem individualismu. Touha po lepším vzdělání,

získání praxe v oboru, zlepšení si jazykových schopností jsou mladými dospělými upřednostňovány před čímkoliv jiným. Ani nesouhlas rodiny není překážkou, o čemž pojednává další kategorie.

Rodinné zázemí

Rodinné zázemí je nesmírně důležitým faktorem ovlivňující rozhodnutí dnešních mladých lidí. **Pro většinu respondentů není rodinné zázemí překážkou pro jejich odjezd do USA, ale je často důvodem k návratu zpět domů.**

Respondenti ve spojení s rodinou velmi často mluvili o **podpoře**, která se v počátcích jejich odjezdu mísila s pocity obav a stesku ze strany rodičů, což je naprosto v pozici rodiče přirozené. Martin svou rodinnou situaci komentoval následovně: „Podporovali mě, ale na druhou stranu jsem u nich viděl takový překvapení. Tím, že jsem s nimi bydlel a bydlím s nimi dodnes, tak to pro ně znamenalo odloučení a ani si nedokázali představit v tu chvíli, co budou během toho roku prožívat, protože s tím neměli zkušenost. Myslim, že pro ně to bylo náročnější než pro mě. Prostě stesk. Ani jednou nepadla zmínka, že bych neměl jezdit.“

Kategorie rodinné zázemí velmi úzce souvisí z předchozí kategorií individualismem. Individualistické tendence a touhy respondentů jsou podporovány v rámci rodiny, a tudíž mladým dospělým dnes nestojí nic v cestě, aby odjeli na delší dobu na vzdálený kontinent, přičemž celou situaci jim ulehčuje fakt, že mohou zůstat v kontaktu se svojí rodinou díky technologickým vymoženostem dnešní doby.

Zde bych se ráda odkázala na autora Francois De Singlyho, který se ve své knize „Sociologie současné rodiny“ zmiňuje o tom, že oproti tradiční rodině jsou tendence současné rodiny individualistické. Ve svém výkladu vychází z myšlenek Émile Durkheima. „Osobnost členů rodiny se čím dál tím více vymaňuje z rodinného kruhu, individuální odlišnosti jsou častější a významnější. Současná rodina je institucí, jejíž členové mají větší individualitu než v tradičních rodinách. Osobní odlišnosti se zvýrazňují a upevňují, a protože jsou vlastnictvím individuální osobnosti, osobnost se neustále rozvíjí“ [Singly 1999; 14]. Na tuto tezi bych navázala Kateřininou výpovědí. Přestože Kateřiny rodina s jejím rozhodnutím zcela nesouhlasila, respektovali ho a ve finále ji i podporují. Ta samé je možné vyčíst i z Maričiny citace. Kateřina říká: „Podporili mě. (...) myslím, že jim to vadí, nebo vadilo, ale my máme vztah takový, že

respektujeme vzájemný rozhodnutí a když usoudili, že je to něco, co já chci, tak podpořili to, co jsem chtěla já (...).“ Marika napsala: „Každopádně rodiče, speciálně matka nadšená není, což je pochopitelné. Každá máma chce mít své děti na blízku. Myslím si ale, že by mé rozhodnutí respektovali a snažili bychom se zůstat v kontaktu, ostatně jako to praktikujeme teď i kdykoliv jindy, když jsem byla v zahraničí. (...).“

Podpory ze strany rodiny se respondentům dostávalo i v situaci, i když se jejich pobyt prodloužil oproti jejich původnímu plánu. Odjezd do USA neznamenal zpřetrhání rodinných vazeb. Ukázalo se, že v dnešní technologicky vyspělé době velká vzdálenost není překážkou pro fungování rodiny. Prostřednictvím internetu a telefonů respondenti udržovali pravidelný kontakt s rodinou, a zároveň reflektovali tamní události, tak jak to tom pojednává teorie transnacionalismu. „Transnacionalismus vychází z reality, kdy imigranti žijící za hranicemi udržují vztahy s jejich zemí původu a vytvářejí z domova a hostitelské společnosti jednotnou arénu pro sociální akce“ (Margolis 1995:29) [Brettel, Hollifield 2000; 104]. Marika napsala: „Speciálně v dnešní době je kontakt jednodušší než kdy jindy. Internet, telefony usnadňují kontakt a cestování už také není problémem“. Podobného názoru je i Lukáš: „S mámou jsem byl na telefonu co měsíc. Emaily. Je to tím hodně jednodušší, ty vzdálenosti jsou tímhle smazaný.“

Na straně jedné je to podpora rodiny, která ulehčí mladým lidem rozhodnutí o tom, zda „zůstat nebo jít“, na straně druhé nefunkční či ne moc blízké vztahy v rámci rodiny přispívají k tomu, že mladý člověk necítí žádné silné závazky, které by ho držely doma. Tereza svůj odjezd klasifikovala jako útek kvůli komplikovaným a problémovým vztahům. Respondent, který momentálně žije již několik let v USA a ani neuvažuje o svém návratu se o své rodinně vyjádřil takto: „Moc blízký vztah jsem ke svým rodičům nikdy necítil, a proto taky můžu přiznat ze mi nijak nechybí a prožívám spíš osvobození tím, že jsem v jiné zemi než oni.“

Rodinné zázemí hraje naprosto klíčovou roli, pro zodpovězení mé výzkumné otázky, což skvěle vystihuje Martin: „Myslím si, že záleží s čím tam do těch Států jedeš a co opouštíš. Rodinný zázemí. (...) Největší rozdíl je v tom, co ty lidi opouštějí.“ To co lidé opouštějí, jednoznačně souvisí s tím, proč se vrací. Lucie přiznává: „Jsem dost fixovaná na rodinu a chtěla jsem být blíž. Já jsem se prostě chtěla vrátit kvůli rodině.“

V kategorii „Rodinné zázemí“ jsem se pokusila obsáhnout jeho význam pro mladé lidi v situaci, kdy se rozhodují pro odjezd USA, pobyt na dobu neurčitou či návrat zpět do Čech. Dnešní rodina mladým lidem vytváří maximální prostor a volnost pro

jejich seberealizaci. Rodiče rozhodnutí svých dospělých dětí ve většině respektují a podporují.

Životní rozdíly

Kategorie životní rozdíly postihuje tématickou oblast z výzkumných rozhovorů, která se týká především rozdílů mezi životem v USA a ČR, tak jak je vnímají respondenti. Jedná se o třetí významnou oblast ovlivňující rozhodování mladých dospělých. Rozdíly v životním stylu, v tradicích, v chování, v mentalitě lidí, ekonomické rozdíly, to vše přispívá k jejich rozhodnutí setrvat v USA nebo se vrátit zpět do Čech, přičemž až návratem si zpětně uvědomují rozdíly v životě mezi oběma zeměmi. Až po návratu do Čech začínají cítit jaké aspekty ze života v USA nejvíce postrádají. Otázkou je, jestli jsou tyto aspekty pro ně tak nepostradatelné, že se do USA opět navrátí. Výsledkem bývá často život mezi dvěma zeměmi. Respondenti, na otázku, zda byli spokojenější v USA nebo v ČR, odpovídali slovy, že nelze rozlišovat na horší a lepší. Každá země podle nich má své klady a zápory, avšak nejvíce záleží na člověku samotném, aby si svůj život zařídil tak, aby byl spokojen. Je to každého osobní volba, což opět navazuje na teorii individualismu v postmoderním společenství, která podporuje možnost soukromé volby ve všech oblastech lidského světa. „(...) postmoderní společnost, která je otevřená, pluralitní, bere v úvahu přání jednotlivců a zvětšuje jejich svobodu výběru a kombinací“ [Lipovetsky 2003; 28]. Lipovetsky hovoří o „existenci podle vlastního výběru“ [Lipovetsky 2003; 27]. Tuto tezi podtrhuje Lucčin názor: „Každý člověk může být spojený ať žije kdekoliv, když si najde to co chce jakoby dělat.“

Kategorie životní rozdíly není kategorií jednodušou. Náleží k ní dvě subkategorie: americký optimismus a jednoduchý život. Subkategorie postihují ty odlišné aspekty života v Americe a v Čechách, které respondenti nejčastěji zmiňovali a označovali jako nejmarkantnější životní rozdíly.

Americký optimismus

V subkategorii „Americký optimismus“ se budu věnovat převážně rozdílům v americké a české mentalitě. Tuto subkategorii uvedu citátem z Baudrillardova eseje „Amerika“: „Každý kolemjdoucí se na Tebe usměje, jeho čelisti se lidským teplem sympateticky stáhnou. (...) Budiž to jakkoli: tady se na vás usmívají a není zatím ani

dvornost, ani svádění. Tento úsměv jen naznačuje jen nezbytnost usmívání“ [Baudrillard 2000; 46]. Baudrillard tento citát po několika dalších myšlenkách uzavírá tím, že o Američanech tvrdí, že svou „chybějící identitu nahrazují svým nádherným chrupem“ [Baudrillard 2000; 46].

Pro výsledky mého kvalitativní výzkumu se však budu odkazovat pouze k první části uvedeného citátu, která vykresluje jednu z obecných charakteristik Američanů. Baudrillard píše o úsměvu bez postranních úmyslů, úsměvu imunity, veřejné sféry [Baudrillard 2000; 46]. Ať už se za tímto úsměvem skrývá cokoli, respondenti „americký úsměv“ považují za součást amerického optimismu, pozitivní nálady, která na ně skrze úsměv působí. Respondenti si i uvědomují, že přátelskost a pozitivní přístup ke člověku má jen určitý dosah. Člověk se s ním setkává především ve formálním kontaktu, v obchodech, pohostinství, sousedství, na místech veřejných, avšak právě na těchto místech jej respondenti shledávají jako kladný a pozitivní.¹ Respondenti již neuvažují o tom, zda byl Američan k němu milý, jelikož to má v popisu práce, anebo protože mu byl respondent sympatický. Pro formální kontakt tyto projevy pozitivního naladění shledávají jako maximálně vyhovující. Respondenti tuto obecnou charakteristiku Američanů zmiňují v souvislosti s obecně negativním naladěním Čechů. Lukáš svůj názor na rozdíly mezi Čechy a Američany vyjádřil slovy: „Všeobecně jsou tam lidi příjemný a hodný. Lidi, který neznáš. To jsem si těžko odvykal, když jsem se vrátil. Tam se lidi, který se neznají, zdraví a usmívají se na sebe. To tady lidi nedělají, žejo. Každý se kouká do země a mračí se. Kdyby se udělal průměr za celý Čechy a celý Státy, tak Češi jsou o 50% více protivnější a méně přístupnější a přátelštější než Američani.“ Sinclair Nicholas ve své knize „The AmeriCzech Dream“ ze svého pohledu Američana žijícího v České republice vystihl zjevné základní rozdíly mezi českou a americkou mentalitou následovně: „Češi si vždycky budou o Američanech myslet, že jsou troufalí a familiární a k tomu nepřiměřeně přímočaří. Američané si o Češích budou myslet, že jsou nepříjemně chladní a rezervovaní“ [Nicholas 2005; 84].

¹ Na straně druhé proti americkému optimismu stojí americký konzumerismus, který sklídl hromadnou kritiku a respondenti jej vnímali jako naprosto negativní rys stylu života americké společnosti, se kterým se neztotožňují. Konzumerismus neuvádím jako samostatnou kategorii, jelikož se o něm respondenti spíše jen zmiňovali. Nejvýstižněji o tomto rysu americké společnosti mluvili Tereza a Lukáš. Tereza se vyjádřila takto: „Američani, jak asi všichni vědí jsou největší konzumenti na světě, takže všechno je cenově dostupný, tak se nic neopravuje, tam se všechno vyhazuje a kupuje se nový.“ Lukáš se o konzumerismu zmínil ve spojení s osobní zkušeností: „(...) pracoval jsem rok a půl v samošce, kde člověk vidí, jak se vyhazují věci. Všechno se vyhazuje. Ty jenom vidíš jak do toho obchodního řetězce to zboží proudí a ta část, co lidi neupotřebí, proudí do koše úplně bez využití. Tak z toho mi bylo úplně šoufl.“

Z citací je patrné, že americký pozitivní přístup zasahuje do všech sfér veřejného života a respondenti jej shledávají jako příjemnou záležitost. Martin na přístup Američanů k lidem poukázal ve spojení s běžným denním nákupem novin: „(...) když přijdeš ráno do obchodu a člověk se tam na tebe usměje a ty postupem času už neřeším, jestli je to upřímný nebo ne, ale potěší tě to. Kdežto, když tady přijdeš si koupit noviny ráno a ten člověk tě ani nepozdraví, tak tě to prostě, byť na pět minut, poznamená a ten den odstartuješ jinak. Tak jsem dospěl k tomu, že v tomhle je to ve Státech lepší. Byl jsem tam veselejší člověk. Tady je to všechno takový pochmurnější.“ O rozdílném přístupu k zákazníkovi se zmiňuje i Nicholas v kapitole „Kulturní střety“, kde popisuje svou osobní zkušenost z pozice zákazníka-Američana v Čechách. Nicholas vysvětluje, že „podle jeho amerického názoru jsou zákazníci pro obchod tím nejdůležitějším, díky nim byznys funguje a vydělává, což má každý Američan vryté hluboko do podvědomí“, což Nicholas dává do protikladu s českým přístupem k zákazníkovi, kdy pravda je vždy na straně prodáváče [Nicholas 2005; 87].

Jak jsem již zmiňovala v kapitole „Výběr respondentů“, považovala jsem za velmi důležité získat výpověď od lidí, kteří momentálně v USA pobývají. Předpokládala jsem, že jejich názory k dané problematice budou vyhraněnější. Velmi kritický pohled na ČR má Robert žijící v USA šestým rokem. Z jeho názoru můžeme zaznamenat, že je velmi ovlivněn skutečností, že Česká republika byla v minulosti komunistickou zemí. Při výběru respondentů jsem se chtěla vyhnout skupině respondentů, jejichž názory by byly zatíženy událostmi za bývalého režimu. Robert nepatří věkově do skupiny lidí, kteří by emigrovali z politických důvodů, přesto komunismus respektive stopy, jež tento režim zanechal, shledal jako zásadní důvod k tomu, aby opustil Českou republiku. Zde je úryvek z Robertovy písemné výpovědi: „Lidé jsou v Čechách dodnes stejní, komunismem postižení, a projevuje se to hlavně způsobem jak se chovají jeden k druhému a k majetku druhých nebo státu. (...) V Čechách je jakási zvláštní uzavřená atmosféra mezi lidmi, lidi se na sebe neusmívají, nezdraví se na ulici, nedůvěřují si navzájem, jsou na sebe celkem nepříjemní a nepomáhají si pokud se neznají. V USA je vše přesně naopak, dá se to těžko popsat, spíš to je nutné zažít. Mezi lidmi panuje zcela uvolněná atmosféra, nikdo si z ničeho nedělá velkou hlavu, lidi se navzájem baví na ulici i když se předtím nikdy nepotkali, kdokoliv vám nabídne pomoc jakmile vidí, že jste v nesnázích, většině lidí můžete zcela důvěřovat, není třeba mít strach o to, že využijí vaší důvěřivosti. Celkově se dá říct, že do dnešního dne jsou Čechy komunistickou zemí a to byl jeden z hlavních důvodů proč jsem tam nechtěl žít.“

To jakým způsobem mladí lidé vnímají charakterové rysy svého národa, souvisí do jisté míry i s jejich národní identitou, jelikož její součástí jsou i pocity pýchy či studu vůči určitým charakterovým rysům či společným událostem v dějinách národa“ [Nedomová, Kostelecký 1996; 8]. Podle Anthony Smitha „národ vytváří sociální síť mezi jednotlivci a skupina, zprostředkovává sdílené hodnoty, symboly a tradice, a tím je členům národa připomínáno jejich společné dědictví a kulturní příslušnost, což vyúsťuje v jejich pocitu společné identity a sounáležitosti“ [Smith 1991; 16-17].

To jak obecně vnímají respondenti národ, jsem ověřovala otázkou po národní hrdosti. Jak již bylo nastíněno výše, existují některé charakterové rysy Čechů, které jsou opakovaně vystavovány kritice. Lukáš svou národní hrdost vyjádřil slovy: „*Jsem rád, že jsem Čech a žiju v Čechách. Ale nejsem na to hrdý, nejsem nacionalista a kdyby byla válka, tak bych zdrhnul.*“ Tereza řekla: „*(...) hrozně ráda bych chtěla být hrdá a hrozně ráda bych chtěla obhajovat český národ, ale zatím jsem ještě nenašla deset věcí, za který bych ten český národ obhajovala.*“ Kritiku českého národa zakončím Robertovou výpovědí: „*Nejsem hrdý na svoje české občanství a doufám, že brzo získám jiné. Češi dělají všude ve světě jen ostudu, včetně zde v USA. Češi kradou a jsou experti na různé podvody... netřeba rozvádět. Češi mají hroznou pověst. Nechci aby moje děti měly české občanství.*“

Zajímavé je, že největší kritiku český národ sklidil od respondentů, kteří ve Státech pobývají ilegálně. Ostatní respondenti se vyjadřovali mírněji. Kateřina: „*Nestydím se za to, ale nikde to nevykřikuju. Obhajuji to „český“ z osobního přesvědčení, nikoliv, že jsem Češka.*“

Na základě odpovědí respondentů jsem usoudila, že úroveň národní identity a pocity národní hrdosti jednoznačně ovlivňují rozhodování mladých lidí, zda upřednostní USA nebo ČR jako zemi, kde chtějí žít. Na straně druhé jsem tyto odlišnosti v charakteristikách národů neshledala jako nejvýznamnější vliv na rozhodování mladých dospělých vzhledem k tomu, jaké důvody uváděli pro svůj návrat zpět do ČR, k čemuž se dostanu v následující kapitole.

Jednoduchý život

Subkategorie „Jednoduchý život“ obecně shrnuje základní rozdíl mezi životem v USA a v ČR pro respondenty. Otázku po rozdílech v životě jsem považovala jako velmi podstatnou, jelikož mi umožnila přiblížit se k zodpovězení mé výzkumné otázky. Respondenti svůj pobyt ve Spojených státech amerických hodnotili jako pozitivní.

V této zemi uspokojili své tužby a ve spojení s přátelskou atmosférou a zbavení se závazků a povinností, svůj pobyt charakterizovali následovně. Výpovědi respondentů mluví za vše. Martin svůj pobyt v USA zhodnotil jako přínosný a obohacující : „*Mám pocit, že mi to pomohlo, že mi to trošku otevřelo oči. Je to tam jednodušší. Měl jsem tam víc času na sebe. Připadal jsem si tam hezčí, zdravější, úspěšnější, a chytřejší ale to je daný tím americkým kontextem, ale měl jsem čas hrát tenis, fotbal, a přitom stíháš práci, studium a ještě k tomu mít energii poznávat nové věci. Byly to prázdniny.*“ Tereza svůj pobyt také vystihla slovem prázdniny: „*Amerika mi chybí svým způsobem, ale čím jsem tady dýl, ti si uvědomuji, že to bylo opravdu jen šest let prázdnin.*“ Kateřina se vyjádřila podobně: „*Život v USA pro mě byly prázdniny a v Čechách jsou to pro mě spíš povinnosti.*“

Z výpovědí respondentů jsem nabyla dojmu, že život v USA pro ně musel být naprosto příjemnou záležitostí. Byli tam šťastní a spokojení. Ekonomicky jednodušší život, méně povinností, pocit výjimečnosti Evropana v Americe, zábava, nadšení z objevování nového světa. Avšak vše se jednou okouká a zevšední, což se ukázalo být pravidlem i u většiny respondentů. Seberealizace a investice do budoucnosti u jedné skupiny respondentů vyhrály nad životem, jehož synonymem jsou prázdniny. „*Jednoduchý život*“ a život bez rodiny a přátel přestal po určité době respondenty naplňovat, a tak se vrátili zpět do České republiky. Kateřina se do Čech vrátila kvůli studiu: „*Po roce práce jsem ty práce měla plný zuby, uvědomila jsem si, že ty peníze byly až druhořadý. A věděla jsem, že takhle nechci strávit další rok, v takovémhle kolotoči.*“ Petr se vrátil kvůli své přítelkyni. Stejná situace také přiměla Lukáš, aby se vrátil zpět do Čech. Tereze chyběla rodina a přátelé. Lucie dostudovala, a přestože by měla možnost začít pracovat na zajímavé pozici v USA, vrátila se. Chtěla být blíž své rodině. Martin a jeho přítelkyně se vrátili po ročním pobytu jako Au-pair, avšak momentálně hledají možnosti, jak se do USA vrátit opět na delší dobu. Chtějí poznat více. Karel svůj návrat do Čech plánuje v dohledné době. Hlavním důvodem k jeho návratu je vidina zajímavější práce pro jeho kariéru a jeho rodina a přátelé. Marika o návratu ještě neuvažuje. Je šťastná se svým přítelem, přesto je pro ni velmi důležité, aby našla práci, která ji bude profesně uspokojovat. Robert o návratu do Čech ani v nejmenším neuvažuje.

Giddensův „*oddechový čas*“ velmi dobře vystihuje dobu, kterou respondenti strávili ve Spojených státech amerických. Sedm z devíti respondentů se vrátili či vážně uvažují o návratu do Čech. Přestože život v USA respondenti charakterizovali jako jednodušší oproti životu v ČR, neměli závažné důvody pro prodlužování svého pobytu a

nadále si život ulehčovat. Na cestě po hledání sebe sama v Americe vyčerpali své možnosti. Rodina a přátelé jsou ně nenahraditelní.

Na straně druhé téměř všichni nezavrhují možnost se do USA vrátit, a pokud to nebudou Spojené státy, bude to jiná země, kam se vydají. Je třeba využít „možností soukromé volby“ [Lipovetsky 2003].

Závěr

Na závěr se pokusím shrnout poznatky, kterých jsem nabyla prostřednictvím kvalitativní analýzy biografických výpovědí lidí pobývajících v minulosti či přítomnosti ve Spojených státech amerických. Důvody dnešních mladých lidí pro odchod do této země jsou poměrně různorodé, jelikož dnešní politická situace již negeneruje krizové sociální, ekonomické a politické podmínky, aby byli lidé téměř nuceni odejít do emigrace za vidinou lepšího života. Odchody dnešních mladých lidí do USA považuji za určitý typ krátkodobé přechodné emigrace. Na základě rozhovorů s respondenty jsem ekonomickou migraci za účelem zajímavějších výdělků shledala jako méně častý důvod k odchodu do USA. Ekonomicky jednodušší život se ukázal být podstatným, avšak jen doprovodným rysem tamního života.

Důvody, jež vedou české mladé lidi k odchodu do USA na určitý čas se nejvíce týkají období, jež Giddens nazval „oddechovým časem“, po jehož dobu se mladý člověk snaží nalézt sám sebe, své místo ve světě.

Na počátku rozhodnutí mladých dospělých, zda se vydat na vzdálený kontinent, stojí jednak touha, touha po změně, touha po naprosté svobodě bez závazků a povinností vůči rodině a celé společnosti, a jednak možnost investice přispívající k rozvoji schopností a znalostí. Postmoderní společnost maximálně podporuje možnost soukromé volby a uspokojování individuálních tužeb bylo povýšeno nad zájmy kolektivní, tak jak o tom pojednává koncept individualismu v pojetí Lipovetského. Individualismus je podporován již na úrovni rodiny. Mladí dospělí tak mají volné pole působnosti a za podpory své rodiny se vydávají napříč celým světem, aniž by to znamenalo narušení jejich vzájemných vztahů. Globalizovaný svět jim pro to vytváří ideální podmínky, jelikož moderní technologie jim umožňují reflektovat události

odehrávající se v jejich rodné zemi. Tomuto jevu v globalizované společnosti se věnuje teorie transnacionalismu.

Velmi podstatným faktorem ovlivňující rozhodování mladých lidí, zda zůstanou v Americe natrvalo, je způsob, jakým vnímají českou společnost v porovnání se společností americkou a do jaké míry se identifikují s českým národem. Respondenti považují za velmi kladný rys americké společnosti jejich celkový pozitivní a optimistický přístup, který se projevuje ve všech oblastech veřejného života. Za základní rozdíl mezi životem v USA a ČR považují větší jednoduchost života v USA, která je podporována pozitivní energií a ekonomicky snazšími podmínkami. Pro jednu skupinu respondentů jsou tyto rozdíly tak zásadní, že se neustále do USA vrací anebo tam žijí, pro druhou skupinu pobyt ve Spojených státech amerických byl pouze určitou zastávkou na cestě jejich životem. Pro tyto mladé lidi byl pobyt v USA zajímavou zkušeností, avšak rodinné zázemí a Česká republika i přes zmíněné zápory je pro ně domovem a je jejich srdci stále bližší. Zároveň ani tato skupina respondentů nezavrhuje možnost, že se do Států opět vydají a pokud to nebudou Spojené státy americké, vydají se v následujících letech do jiné země světa.

Použitá literatura

- BAUDRILLARD, J. (2000): *Amerika*. Praha: Dauphin
- BRETTEL, C.B. (2000): *Theorizing Migration in Anthropology*. In C.B. Brettel, J.F. Hollifield: *Migration theory: Talking Across Disciplines*. New York, London: Routledge. Str. 97-137
- CORBINOVÁ, J./ STRAUSS, A. (1999): *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert
- DISMAN, M. (1994): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum
- DRÁBEK, J. (2005): *Hledání štěstí u cizáků*. Praha: Mladá fronta
- GIDDENS, A. (1999): *Sociologie*. Praha: Argo
- JEŘÁBEK, M. (2003): *Pracovně podmíněné migrace jako součást mezinárodního (přeshraničního) trhu práce česka v kontextu evropské integrace* [online]. [cit.2007-05-01]. <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=140&lst=117>>
- KEARNEY, M. (1999): *THE LOCAL AND THE GLOBAL: The Anthropology of Globalization and Transnationalism*. In S. VETROVEC, R. COHEN: *Migration, diasporas and transnationalism*. Cheltenham; Northampton: Edward Elgar. Str: 520-534
- KEELY, Ch. B. (2000). *Demography and International Migration*. In C.B. Brettel, J.F. Hollifield: *Migration theory: Talking Across Disciplines*. New York, London: Routledge. Str. 43-61
- KUBÍČKOVÁ, J. (2003): *Blízcí cizinci*. FSV – ISS, bakalářská práce
- LIPOVETSKY, G.(2003): *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor
- NEMODOVÁ, A./ KOSTELECKÝ, T. (1996): *Národní identita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR
- NICHOLAS, S. (2005): *The american dream : cizinec v cizí zemi*. Čelákovice: WD Publications
- PETRUSEK, M. (1993): *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha: Karolinum
- POLIŠEKNSKÝ, J. (1996): *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky. 2, Češi a Amerika*. Praha: Karolinum
- SINGLY, F. De (1999): *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál

SMITH, A. (1991): *National identity*. London : Penguin Books

VACULÍK, J. (2002): *Češi v cizině - emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita

Přílohy

Příloha č. 1: Projekt

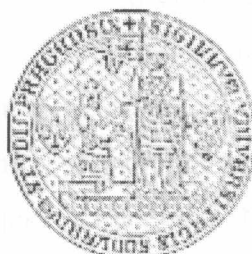
Příloha č. 2: Popis respondentů

Příloha č. 3: Scénář rozhovoru

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru - Lukáš

Příloha č.1: Projekt

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd - Institut sociologických studií

Projekt bakalářské práce

Autor: Daniela Mitkovová

Konzultant: Mgr. Ivan Vodochodský

Předpokládaný název:

Zůstat nebo jít?

Důvody dnešních mladých lidí k odchodu do Spojených států amerických

Prvotním impulsem k výběru tohoto tématu bakalářské práce, byla jednoznačně moje osobní zkušenost, kdy jsem sama po delším pobytu v USA necítila nijak velkou potřebu se vrátit zpět domů, do České Republiky. Začala jsem se totiž vnitřně cítit doma i v tak vzdáleném a naprosto kulturně odlišném světě. Samozřejmě po návratu domů se můj pohled postupem času měnil, přičemž jsem měla možnost své pocity konfrontovat s mnoha lidmi, kteří mají podobnou zkušenost jako já.

Svou bakalářskou práci bych chtěla založit na kvalitativní analýze biografický výpovědí lidí, kteří delší dobu pobývali ve Spojených státech a pak se vrátili zpět do Čech, nebo kteří žijí trvale ve Spojených státech, anebo kteří se tam opakovaně vrací a neustále tím žijí mezi dvěma zeměmi. Otázkou je, proč zrovna Amerika? Jaký proces uvažování a rozhodování proběhl u těchto lidí? Proč někteří ve Státech zůstali a jiní se vrátili domů? V čem je život v Americe lepší než v Čechách, dále se to tak vůbec říci?

A pro jaké lidi je lepší? Tyto dílčí otázky shrnuje otázka výzkumná: Na základě čeho se mladí lidé rozhodují pro odchod do USA a následně pro návrat do Čech? Mým výzkumným cílem je zjistit, jaké aspekty života jsou pro mladé lidi důležitější, zda jim je více poskytuje rodinné zázemí a rodná zem, anebo země „nekonečných“ možností.

Kvalitativní analýza bude vycházet z biografických výpovědí, které budou mít formu polostrukturovaných rozhovorů nebo písemných výpovědí. Výpovědi se budou výhradně týkat Čechů. Dalším kritériem pro výběr respondentů bude věk, jehož hranicí bude 35 let. Mým záměrem je odhalit důvody dnešních českých mladých lidí pro odchod do USA, přičemž jejich rozhodování již není zatížené situací za bývalého režimu. Přesto hranice 35 let nechává prostor, aby se takové důvody jako nespokojenost s politickým režimem, objevila jako rozhodující. Na straně druhé se však politický režim může ukázat bý-ti irelevantní. Předpokládám, že se mezi respondenti vyskytnou lidé, kteří pobývali či pobývají ve USA legálně i ilegálně, lidé, kteří do USA odešli kvůli studiu, zaměstnání nebo jen snad chtěli zkusit štěstí v jiné zemi.

Struktura bakalářské práce:

- Úvod - uvedení do problematiky, vymezení výzkumného cíle, zohlednění již existujících prací a poznatků na vymezené téma
- Metodologická část - výběr respondentů,
- Analýza rozhovorů - kódování, volba kategorií
- Závěry – odpověď na výzkumnou otázku v širších souvislostech
- Literatura

Literatura:

- Corbinová, J./ Strauss, A. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert
- Disman, M. (1994). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum
- Drábek, J. (2005). *Hledání štěstí u cizáků*. Praha: Mladá fronta
- Drábek, J. (2003). *Po uši v Americe*. Praha: Knižní klub
- Polišínský, J. (1996). *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky. 2, Češi a Amerika*. Praha: Karolinum
- Nicholas, S. (2005). *The americzech dream : cizinec v cizí zemi*. Čelákovice : WD Publications

- Vaculík, J. (2002). *Češi v cizině - emigrace a návrat do vlasti*. Brno: Masarykova univerzita
- *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století*: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu 29.-30. června 1998 / editoři Karel Hrubý a Stanislav Brouček. Praha

Příloha č.2: Popis respondentů

Tereza

Je jí 31 let. Je svobodná. Nyní je zaměstnaná v realitách. Ve Spojených státech amerických žila 6 let. Do České republiky se vrátila před rokem a půl. V dohledné době plánuje návrat zpět do USA. Ještě není rozhodnutá na jak dlouho.

Kateřina

Kateřina se narodila před 26 lety. Je svobodná. Studuje a zároveň je zaměstnaná na částečný úvazek. Ve Spojených státech žila po dobu 2 let. Od jejího návratu do Čech uplynuly již 2 roky.

Marika

Marice je 24 let. Je svobodná. Před rokem dokončila svá studia. V USA žije desátý měsíc. V USA však dohromady strávila více času, 10 měsíců v Texasu, dvakrát po čtyřech měsících v Kalifornii, dohromady cca 28 měsíců. Její profesní stáž ji umožňuje v USA zůstat až rok a půl, a tudíž ještě o svém návratu neuvažuje.

Karel

Karlovi je čerstvých 25 let. Je svobodný. Ve Spojených státech amerických žije 8 měsíců. Není to jeho první pobyt. Před roční stáží, na níž se vydal po dokončení svých studií, v USA strávil dvě léta po čtyřech měsících. Jeho pobyt se již chýlí ke konci.

Lukáš

Narodil se před 27 lety. Je svobodný. Pracuje v oblasti IT. Ve Spojených státech amerických prožil 4 roky svého života. Do České republiky se vrátil před rokem a půl. O návratu zpět neuvažuje.

Martin

Martinovi je 24 let. Je svobodný. Je studentem a letos ho čekají závěrečné zkoušky. Ve Spojených státech žil po dobu 1 roku jako Au-pair v americké rodině se dvěma dětmi, o které se staral. Od jeho návratu uplynulo více než půl roku. Nyní zvažuje své možnosti, jak by se mohl opět vydat do USA.

Lucie

Je jí 26 let. Je svobodná. Ve Spojených státech amerických dohromady strávila 5 let, které věnovala studiu na univerzitě. Mezi prvním a druhým pobytem měla dva roky pauzu. Momentálně je zaměstnaná v oblasti finančního poradenství.

Petr

Petrovi je 25 let. Je svobodný. Ve svém zaměstnání se věnuje finančnímu poradenství. Ve Spojených státech amerických žil po dobu 2 let. Zpátky v České republice je již tři roky.

Robert

Robertovi je 28 let. Je svobodný. Momentálně žije na území Spojených států amerických, kde má dvě zaměstnání v oblasti služeb. Žije zde od roku 2000 s půlroční přestávkou, kdy pobýval v České republice. V budoucnu se do ČR vrátit nechce.

Příloha č.3: Scénář rozhovoru

- Jak dlouho jste žil/a ve Spojených Státech?
- Co bylo hlavním důvodem pro Váš odchod do Spojených států?
- Věděl/a jste při svém odjezdu do USA, jak dlouho tam budete pobývat? A pokud ne, co pro Vás bylo klíčové, že jste se tam rozhodl/a zůstat dlouhodobě?
- Jaká byla reakce Vaší rodiny, když se dozvěděli, že chcete zůstat žít v USA dlouhodobě?
- V čem spatřujete zásadní rozdíly v životě v USA a v ČR?
- Je Vám bližší americká nebo česká kultura (tradice, styl života,...)?
- Byl/a jste spokojenější se svým životem v USA nebo v ČR?
- Když jste pobýval/a v USA zajímal/a jste se o dění v ČR?
- Co bylo důvodem pro Váš návrat do ČR?
- Jste hrdý/á na to, že jste Čech/Češka? Proč ano, proč ne?
- Jak dlouho jste zpátky v Čechách?
- Jak se změnil Váš pohled na ČR po tom, co jste se vrátil/a?
- Uvažujete stále o tom, že se zase vrátíte do USA?

Příloha č.4: Přepis rozhovoru - Lukáš

Vysvětlivky k transkriptu:

T – tazatel

L – Lukáš

T: Jak dlouho jsi žil ve Spojených státech amerických?

L: Rovné čtyři roky.

T: Co bylo hlavním důvodem pro Tvůj odchod do Spojených států?

L: V zásadě to byla konjunkce toho, že jsem neměl co na práci, protože jsem skončil civilku a půl roku jsem se flákal. V tu chvíli jeden známý tam odjížděl a já jsem ho znal jenom povrchně. Jednoho dne mě to prostě napadlo, napsal jsem mu mail, jestli by nechtěl jet ve dvou, když se tam vrací, protože on už tam byl předtím půl roku. A on naspal, že je to boží nápad, že by nejel sám. Sebrali jsem se a jeli jsme.

T: A jak Tě vůbec napadlo, že by jsi chtěl odjet?

L: Protože jsem nevěděl co. Buď jsem si musel najít zaměstnání po civilce, což se mi moc nechtělo. A plus tady byla ta možnost a já jsem neměl nic, co by mě tady drželo. V tu chvíli jsem měl úplný volno do života, žádný závazky nic, a ta možnost jakoby přišla životem sama, protože tady ten člověk tam jel. Kdyby tam on nejel, tak by mě to asi nikdy nenapadlo.

T: Takže to byla dobrá příležitost zažít něco nového?

L: Přesně tak.

T: A když jsi tam odjížděl, věděl jsi jak dlouho tam zůstaneš?

L: Věděl jsem, že tam chci zůstat rok. To, že jsem tam zůstal čtyři, to už je takovej osud, který doprovází hodně lidí, co tam jedou takhle nelegálně na blind, který nemá vysloveně plán, co tam budou dělat, jak atd.

T: Co bylo důvodem, že jsi tam nakonec zůstal celé čtyři roky? Co tě přesvědčilo?

L: To tam potom vyplyne z ekonomických situací. Ty tam přijedeš, nějakou dobu se zmátořuješ, sháníš práci, takže se dostaneš do dluhů a v tom momentě začneš něco budovat, platíš ty nájem a rok uplyne jako voda. Zjistíš, že nemáš ani na letenku zpátky. Uplyne druhý rok, najdeš si holku. Uplyne třetí rok, už tě to tam nebaví, ale furt je tam něco, něco si ušetřit a přivést něco domu a nakonec se z toho staly čtyři roky. Ani nevím jak.

T: Byly to tedy ekonomické důvody, co Tě přiměly zůstat ještě déle?

L: Jenom ne. Nespěchal jsem domu.

T: Protože Tě tady nic nečekalo?

L: Musím přiznat, že před cestou zpátky byl velkej respekt a strach, protože tím, že odejdeš tady od toho života a zvykneš si na ekonomicky jednodušší tam, tak tě trochu tíží to, jak to bude probíhat potom po návratu. To byla trochu brzda, kterou tam podle mě prožívali všichni lidi, který jsem tam poznal, co tam byli stejným způsobem.

T: Bavilo Tě to tam?

L: To je taková setrvačnost životní. Chodíš do práce. Něco děláš. Ještě si chceš něco koupit, ještě chceš něco ušetřit. Asi to byly nejvíc ekonomický důvody, ale ne ryze. Prostě ty zážitky, co jsem tam prožil, mají svojí hodnotu taky.

T: Jaká byla reakce Tvé rodiny, když jsi se rozhodl, že tam odjedeš? Případně jaká byla jejich reakce na to, že jsi tam zůstal déle než byl původní plán?

L: Rodina mě podporovala. S tím vůbec žádný problém nebyl. Když jsem se nevracel, tak samozřejmě tady všichni spekulovali. Mamka se ségrou tam byly na návštěvě za mnou v půlce mého pobytu, čímž se to trochu rozbilo. A jediný co já vím, z doslechu,

že právě rodina a kamarádi si vždycky říkali, jestli se vůbec vrátím, protože těch slibů za půl roku, že už jedu bylo několik v průběhu toho pobytu. Určitě jsem měl podporu od všech. Nikdo mě nikam netlačil. Všichni nechávali mě volný rozhodnutí, jak si to zorganizuju.

T: Udržoval jsi z rodinou pravidelný kontakt?

L: S mámou jsem byl na telefonu co měsíc. Emaily. Je to tím hodně jednodušší, ty vzdálenosti jsou tímhle smazaný.

T: V čem spatřuješ základní rozdíly mezi Tvým životem v USA a v ČR.

L: Základní rozdíl? Tam jsem neměl žádnou zodpovědnost. Ani jako sám za sebe, aby jsi dostal každý pátek tu výplatu na ten nájem, ale to takový to plánovitý. Tím, že tam člověk přijede a nemá tam ani to svoje číslo, nejseš tam nic, chodíš na černo do práce. Dostáváš peníze, který platíš za benzín, za jídlo a nájem, tak si žiješ takovej jednoduchej život. Nemá to žádnéj podtext. Tady žije člověk to samý, ale těch návazností je spousta tím, že jseš tady zaháčkovaná ve společnosti, platíš ty sociálky, zdrávky, děláš na tohle. Máš mnohem víc známejch. Tam to bylo hrozně free style.

T: Větší svoboda?

L: Svým způsobem jo.

T: Méně povinností?

L: Méně závazků.

T: Rodinných? Vůči společnosti?

L: Všech do kupy. Ať finančních, tak známí, cokoliv. Celkově tam člověk přijede a jseš jako, jak kdybys vyjela na voru na širý moře a nic kolem tebe nebylo a nic Tě netrápilo. Není tam nic, co bys musela, krom toho, abys musela zaplatit ten další nájem. Což tady je mnohem víc, co musíš.

T: A co tady je?

L: Já v tom nemá úplně jasno. Tohle si sám v sobě někdy zkouším srovnat. V zásadě tolik toho víc není. Na první pohled život tam, je lehčí ekonomicky, protože ty peníze se tam nějak snáz vydělají. Ale to podle mě je to taková iluze. Sice já tady nevydělám hodně peněz, ale nemám se špatně. Úplně v pohodě. Takže to není o tom, že by jsi tam přijela a viděla, že tam vyděláváš čtyřikrát víc a tím neměla problém s financemi.

T: Je to i ve zvyku?

L: Určitě. Jako mě tam potom v průběhu pobytu začaly trápit ty věci. To jakým způsobem jsou Američani vychovávaný má spoustu kladů a minusů.

T: Můžeš specifikovat, jestli je ti bližší americká nebo česká kultura?

L: Nemůžu říct, že jedno je černý a druhý bílý. Mě se hrozně líbí, jak tam lidi, myslím tím ten průměr, nemluvím o tý high-society nebo o špíně, oni žijou v takový pohodě, protože tam ekonomicky mají jednodušší život. Já když jsem potkával lidi staršího věku, důchodce, tak na nich je hrozně vidět jak jsou vyklidnění po tom životě. Oni si odpracovali to svoje, mají dobrej důchod, mají auto, barák, mají dost peněz, no prostě co potřebujou pro běžnej život a jsou úplně vyklidněný. To třeba ve srovnání, u nás jsou lidi hrozně protivný oproti Amíkům a podle mě právě tím, jakým způsobem prožili celej život a jak se to na nich podepíše.

T: A co tradice, styl života, jakým způsobem se lidi baví, jak tráví volný čas. Máš radši ten český styl nebo ten americký?

L: Nejsem nacionalista, ale zároveň se považuju za Čecha. Tady jsem doma a nechci žít nikde jinde.

T: Co Ti konkrétně na Američanech vadilo?

L: Štve mě, že se musíš před policajtem pomalu plížit po kolenou. Já vím, že ve velké společnosti, jako je Amerika, tak kdyby byli policajti tak málo přísný jako u nás, tak by to byla ještě větší džungle. Toho jsem si vědom, ale zároveň, když Tě policajt zastaví na

silnici pro běžnou kontrolu a uděláš pohyb jinak, než jak chce on, pomalu na tebe míří pistolí, tak na to nejseš zvyklá tady odsud.

T: Co Konzumerismus?

L: To mi hodně vadilo. Pracoval jsem rok a půl v samošce, kde člověk vidí, jak se vyhazují věci. Všechno se vyhazuje. Ty jenom vidíš jak do toho obchodního řetězce to zboží proudí a ta část, co lidi neupotřebí, proudí do koše úplně bez využití. Tak z toho mi bylo úplně šoufl.

T: Jak Ti vyhovoval přístup Američanů k lidem?

L: To trochu navazuje na ty důchodce, jak jsou v pohodě. To se mi na Američanech líbí, tím, že mají jednodušší život, tak ho berou jednodušeji, nebo snadněji, takže pak z nich číší větší pohoda jakoby. Jsou přátelský. Jo i ne povrchní. Všeobecně jsou tam lidi příjemný a hodný. Lidi, který neznáš. To jsem si těžko odvykal, když jsem se vrátil. Tam se lidi, který se neznají, zdraví a usmívají se na sebe. To tady lidi nedělají, žejo. Každý se kouká do země a mrčí se. Kdyby se udělal průměr za celý Čechy a celý Státy, tak Češi jsou o 50% více protivnější a méně přístupnější a přátelštější než Američani, kteří si tam žijou ten svůj jednodušejší život.

T: Byl jsi spokojenější v Čechách nebo ve Státech?

L: Nebyl jsem spokojenější, nebyl jsem spokojenější tady. Kdybych byl spokojenější tam, tak bych tam asi žil, kdyby to dovolovaly okolnosti.

T: Život tam a tady má své klady a zápory.

L: Rozhodně.

T: Co bylo důvodem pro Tvůj návrat do Čech?

L: To byl dlouhodobý záměr, protože můj plán byl, tam být rok a byl jsem tam čtyři, takže ty zbyly tři v zásadě přehodnocuješ, kdy už pojedeš domu, kdy ti to situace dovolí nebo kdy se k tomu rozhodneš a okolnosti zařídíš, aby to vyhovovalo. To nebyl důvod, ale to vyplynulo z toho, že jsem tam byl o tři roky dýl, než jsem to plánoval.

T: Co byl ten zlomový okamžik, že jsi se nakonec rozhodl?

L: Potkal jsem slečnu Česku. S ním jsem tam byl asi rok a půl a ona musela do školy do Čech. A odjížděla na jaře, ale my jsem měli jet spolu, já jsem to sabotoval, protože jsem neměl ušetřené peníze a tudíž jsem řekl, že vydržím ještě půl roku, kdy už budu natvrdo šetřit a nebudu rozhazovat, což se mi povedlo nějakým způsobem se vrátit nějaký půlrok po ní.

T: Jsi hrdý na to, že jsi Čech?

L: Ne.

T: Proč?

L: Proč bych měl být? Nejsem hrdý. Já to nechci řešit. Nechci být člověk, který vyzdvihuje to, že je Čech nad něčím. Mě pak přijde, že to jenom svádí k tomu, abys začala vyzdvihovat jednu stranu a ponižovat tu druhou. To podle mě k ničemu není. Jsem rád, že jsem Čech a žiju v Čechách. Ale nejsem na to hrdý, nejsem nacionalista a kdyby byla válka, tak bych zdrhnul.

T: Jak dlouho jsi zpátky v Čechách?

L: Rok a půl.

T: Změnil se nějak Tvůj pohled na ČR, když jsi se vrátil?

L: To je dospívání. Těch markantních věcí bylo víc, ale po roce a půl to začíná splývat.

T: Tak to asi nebylo tak zásadní?

L: Asi ne. Právě jedna z věcí, který jsem si všimnul, o který jsem věděl, že lidi jsou tady protivný a nejsou tak přátelský k lidem, který neznají, že se nepozdraví na ulici. Když jsem se vracel, tak jsem si říkal, že s tímhle budu bojovat, že se na lidi budu usmívat a hezky zdravit, i když na mě budou házet kyselý ksichty. I když víš, že neovlivníš celý národ, tak i ten kousek tý energie má svou hodnotu.

T: Cítíš v Americe pozitivnější energii?

L: Je to o tom.

T: Nikdy Tě nenapadlo, že by jsi tam zůstal?

L: Nikdy jsem nechtěl. Už od začátku jsem to tak měl nastavený. A když jsem tu zemi začal poznávat a ty věci, co mi tam vadily, tak mě to utvrzovalo v tom, že se chci vrátit sem a žít tady nebo někde.

T: Zajímá tě se o dění v ČR?

L: Zlehka. Sledoval jsem zprávy na internetu. 3x-4xdenně

T: Chceš se vrátit do Států?

L: Ne a nemůžu. Mám tam dluhy. Já vím, že tam budu muset jednou jet, ať už osobně nebo pracovně, takže to budu muset vyřešit.

T: Takže by jsi tam nechtěl žít?

L: Ne. Co se života týče, kde budu mít rodinu, tak ty Čechy.

T: Co jsi čekal od toho, že jsi odjel?

L: Dobrodružo a to že odjedu odsud, kde jsem měl povinnosti něco vyřešit, abych začal něco dělat. Tím, že jsem odjel tam, jsem tuhle povinnost odložil na dobu než se vrátím. To bylo vlastně vysvobození, že jsem po půl roce nicnedělání mohl mít plán a ten plán byl, že nemusíš nic, že odjedeš do Státu a tam budeš živořit. To bylo dobrý, to mi odlehčilo. Ale ta váha tam ležela celou dobu, když jsem přemýšlel na návrat. Důvod k odjezdu byl trošku útek. Rozhodně.